

Rhetoric in Argentina

1/2015

REAKCJE | REACTIONS

KATARZYNA MOLEK-KOZAKOWSKA

UNIwersytet Opolski

MOLEKK@UNI.OPOLE.PL

Hybrydyczne formy dziennikarstwa dwudziestego pierwszego wieku: Sprawozdanie z konferencji

License

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 3.0 Poland. The content of the license is available at <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/>

KATARZYNA MOLEK-KOZAKOWSKA
UNIwersYTET OPOLSKI
MOLEKK@UNI.OPOLE.PL

Hybrydyczne formy dziennikarstwa dwudziestego pierwszego wieku: Sprawozdanie z konferencji

Hybrydyczność jest ważnym pojęciem kulturoznawstwa (teorii postkolonialnej), a w jego obrębie także medioznawstwa i odnosi się do mieszania elementów, cech lub procesów, które dotychczas były uznawane za odrębne i samoistne. Choć pojęcie to bywa czasami krytykowane jako pusta kategoria analityczna, ponieważ wszystkie formy i praktyki kulturowe można traktować przenikające się nawzajem, okazało się ono niezwykle nośne w naukach społecznych i humanistycznych. Kavoori (1998) twierdzi wręcz, że termin hybrydyczność więcej mówi o osobie go używającej, niż o rzeczy przez niego opisywanej. Jak podkreślają teoretycy, ważne jest aby dobrze zakotwiczyć to pojęcie w teorii lub odpowiednio zdefiniować i zoperacjonalizować na potrzeby badań empirycznych, szczególnie jeśli uznamy, że hybrydyczność to nic innego niż przejaw strategicznego wkomponowywania elementów ideologii, artykułowanych poza głównym nurtem w celu utrzymania hegemonii.

W dniach 4-5 grudnia 2014 na Uniwersytecie VUB w Brukseli odbyła się konferencja „Hybridity and the News: Hybrid Forms of Journalism in the 21st Century” poświęcona hybrydycznym formom dziennikarstwa informacyjnego na progu dwudziestego pierwszego wieku. Konferencja miała charakter interdyscyplinarny i zgromadziła naukowców reprezentujących takie dziedziny jak nauki społeczne, nauki polityczne, lingwistykę i medioznawstwo. Coraz częściej obserwowana w mediach hybrydyczność gatunkowa, sprawiła, że propozycja podjęcia tego tematu znalazła szeroki odzew wśród badaczy skupiających się na wszelkich nowych formach przekazu informacji i łączeniu gatunków dziennikarskich z tymi charakterystycznymi dla innych dyscyplin, takich jak literatura, historia czy reklama i promocja. Organizatorzy – Brukselski Instytut Badań Dziennikarskich, Brukselska Platforma Dziennikarska oraz Instytut Językoznawstwa Stosowanego Wydziału Humanistycznego Vrije Universiteit Brussel – zadbali o wysoką jakość i tematyczną spójność przedstawionych referatów poprzez - co coraz rzadziej dziś

się zdarza ze względów ekonomicznych - surową selekcję nadesłanych zgłoszeń, a o dobre samopoczucie uczestników poprzez niezwykle sprawne zorganizowane obrady i atrakcyjny program artystyczny.

Wykłady plenarne wygłoszone zostały przez wybitnych badaczy mediów: Profesora Geoffreya Bayma z Greensboro w USA, który specjalizuje się w analizach narracji dokumentalnych i opisuje obecne zastosowania filmu dokumentalnego w dziennikarstwie, oraz Profesora Iana Hunchby'ego z Leicester, UK, który opracowuje typologię interakcji we współczesnych wywiadach telewizyjnych w programach publicystycznych, gdzie prowadzący coraz częściej stosują prowokację i emocjonalizację celem zwiększenia oglądalności. Obaj specjaliści przedstawili swoje metody badawcze form hybrydycznych w nawiązaniu do szeroko znanych koncepcji komunikacji publicznej zapożyczonych od takich teoretyków jak Jürgen Habermas, Michaił Bachtin, Stuart Hall, Pierre Bourdieu czy Michel Foucault.

W oparciu o swoje badania nowych gatunków i formatów dziennikarstwa spopularyzowanych przez główne sieci telewizyjne w USA, Geoffrey Baym przedstawił nowoczesną koncepcję dziennikarstwa funkcjonującego jako narzędzie „orientacji” odbiorcy w debatach w sferze publicznej i w natłoku kwestii społecznych tam poruszanych. Dla ilustracji przedstawił on takie produkcje jak „The Wire”, „Birch City” i „Chicagoland” łączące dziennikarstwo informacyjne i dokumentalne, narracyjność i wizualność, realizm i fikcję, surowe obrazowanie i interpretacje rzeczywistości. W tych produkcjach reporter zostaje reżyserem – nieobecnym na planie, ale tworzącym udratyzowaną wersję rzeczywistości, która ma przekazać esencję problemu, a nie suche fakty. Z kolei Ian Hunchby w swej pracy proponuje popatrzeć na dziennikarza jak na swoiste wcielenie antycznego trybuna: z jego dwoistą rolą członka dominującego systemu, a zarazem reprezentanta społeczeństwa. Używając szczegółowej analizy konwersacyjnej, Hunchby pokazuje, jak w hybrydycznym wywiadzie konfrontacyjnym dziennikarze otwarcie powołują się na opinię publiczną i prawo do informacji, formułując swoje pytania, a nawet zarzuty. Posługując się materiałami z anglojęzycznych wywiadów radiowych i telewizyjnych, badacz wyjaśnia też, jak poprzez mieszanie konwencji gatunkowych można manipulować odbiorcami.

W toku konferencji wiele mówiono o najnowszych trendach wykorzystania mediów społecznościowych, głównie Twittera, w celu propagowania informacji, zwiększania dostępności czy nawet kreowania marki. Svenja Ottovordemgentschenfelde z Londynu pokazała, jak znani dziennikarze kształtują swoją „osobowość medialną” za pośrednictwem Twittera, a Rozanne de Cock z Leuven mówiła o strategiach kreowania marki i promowania redakcji czasopisma na Twitterze, odwołując się do przykładów z kilku krajów europejskich.

Kathleen Beckers i Raymond Harder z Antwerpii oraz Hongqiang Zhu z Makao, Chiny, przyjrzeni się jak w ich krajach media społecznościowe, w tym Twitter, służą do wyszukiwania pewnych informacji, przedstawiania opinii „przeciętnych obywateli”, a tym samym do ramowania bieżących wiadomości.

W panelu na temat alternatywnych mediów badacze przedstawiali role, funkcje i sposoby działania mediów obywatelskich oraz dziennikarzy i blogerów społecznych w różnych krajach. Według Pietera Maesele z Antwerpii, tylko takie media mogą obecnie przeciwstawić się ideologiom głównego nurtu, ponieważ często funkcjonują poza mechanizmami neoliberalnej ekonomiki, a zatem mogą próbować denaturalizować, czy upolityczniać, rzeczywistość społeczną, w tym działania instytucji publicznych i podmiotów gospodarczych. Alternatywne media to także sposób ekspresji dla grup marginalizowanych społecznie, tak jak, według Joanny Chojnickiej, blogi LGBTQ w Polsce, czy, według Yeoh Pei Lee, strony organizacji pozarządowych w Indiach i Chinach otwarcie krytykujące politykę wprowadzania GMO w Azji przez wielkie koncerny biotechnologiczne w porozumieniu z lokalnymi rządami.

W panelu na temat hybrydyczności stylów dziennikarskich przedstawiono raporty z badań na temat ewolucji konwencji dziennikarskich w związku z rosnącą rolą mediów cyfrowych. Badania te dotyczyły dziennikarskich kryteriów doboru (odrzućcia) treści według atrakcyjności dla odbiorców (Tom van Hout, Leiden), łączenia stylów raportowania i popularyzowania w kontekście przedstawiania wiadomości ze świata nauki (Katarzyna Molek-Kozakowska, Opole), wzrastającej roli (auto)ironiczności w przekazach dziennikarskich (Henrik Michael, Bamberg), wprowadzania elementów komiksu, grafiki, reportażu ilustracyjnego przez dziennikarzy-plastyków (Jim Walker, Farham), czy używania narzędzi Web 2.0 do promowania pewnych wiadomości sportowych (Takumbo Ojo, Toronto).

Jeśli chodzi o magazyny ilustrowane i dziennikarstwo tabloidowe, szereg prezentacji poświęcony został hybrydycznym formom info-rozrywki oraz celebrytyzacji w mediach. Raporty z badań dotyczyły między innymi magazynów dla kobiet i ich komercyjno-informacyjnej zawartości (Maaike Van de Voode, Bruksela), magazynów dla mężczyzn, które łączą elementy konsumpcjonizmu z aurą buntu (Henrik Bodker, Aarhus), blogów poświęconych dyscyplinom sportowym, gdzie treści sportowe przetykane są plotkami (Marica Spalletta, Rzym), czy plotkarskim portalom, które mimo wszystko hołdują standardom dziennikarskim (Hilde Van den Bulck i Steve Paulussen, Antwerpia). Sporą dozę uwagi poświęcono także zespoleniu się form informacyjnych z promocyjnymi w Europie, Indiach czy Chinach.

Odbiorcy wiadomości w hybrydycznych formach byli przedmiotem referatów takich badaczy jak Ike Picone (Bruksela), który wyprowadza nową definicję

i charakterystykę konsumentów newsów, czy Stefana Baacka (Groningen), który wskazuje na rolę amatorów (nie dziennikarzy) w podtrzymywaniu dziennikarstwa obywatelskiego, czy hakerów w upublicznianiu informacji zastrzeżonej. Duży projekt badawczy prowadzony na Universite Libre de Bruxelles ma na celu monitorowanie obecnych trendów i nawyków wyszukiwania, selekcjonowania, konsumowania i przetwarzania informacji w populacji frankofońskiej Belgii. Z kolei w Utrechcie prowadzi się badania nad specyfiką i rolą ultralokalnych mediów cyfrowych.

Konferencję zamykały panele poświęcone różnym mieszanym formom przekazu informacji: językowi pisanemu na ekranie telewizyjnym, muzyce i efektom dźwiękowym w wiadomościach, materiałom archiwalnym wykorzystywanym w publicystyce, czy grafikom i infografikom w zestawianiu informacji statystycznych w raportach przeznaczonych dla opinii publicznej. Nie bez powodu referaty te zestawiono z pytaniem o ideologię i etykę dziennikarską. Benjamin De Cleen (Bruksela) zwrócił uwagę na populistyczną retorykę radykalnych mediów prawicowych, Roel Coesemans (Bruksela) na alternatywne reprezentacje i obrazowania działań związków zawodowych w Belgii, a Danielle Reaijmaekers (Antwerpia) na kwestie obiektywności i pluralizmu w mediach. Wszystkie te prezentacje udowodniły, jak nośnym pojęciem w dziennikarstwie współczesnym jest hybrydyczność i jak różnorodnie, a jednocześnie wnikliwie i krytycznie można podchodzić do współczesnych mieszanych form dziennikarstwa.

Warto zaznaczyć, że jeden z numerów *Res Rhetorica* w 2015 roku będzie poświęcony zjawiskom hybrydyzacji w sferze komunikacji publicznej, obejmującej zarówno dyskurs polityczny i medialny, jak i dyskurs korporacyjny czy akademicki. Hybrydyczność może być tu rozumiana jako celowe mieszanie cech gatunkowych, semiotycznych, stylistycznych i retorycznych dla osiągnięcia określonych efektów. Zapraszamy do nadsyłania prac badających punkty styczności i natchodzenia się różnych „retoryk”. Szczególnie interesują nas studia tekstów, które „udają” informację, podczas gdy działają perswazyjnie, oraz prace omawiające szersze implikacje stosowania form mieszanych.